

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2023

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝ Բանավոր խոսքը ուսումնական գործընթացում: Մանկավարժի և սովորողների խոսքին
ներկայացվող պահանջները

Կատարող՝ Անահիտ Բաբեղանյան

Առարկա՝ Անգլերեն

Ուսումնական հաստատություն՝ Սուլակի միջնակարգ դպրոց

ՀՐԱՋԴԱՆ 2023

Ներածություն

«Եթե, ըստ նախասահմանվածի, մեզ անհրաժեշտ լինեք ավելի շատ խոսել քան լսել, ապա մենք կունենայինք երկու լեզու և մեկ ականջ»:

Մարկ Տվեն

Թեմայի արդիականությունը. Օտար լեզվով բանավոր խոսքի ընկալումը լեզվի իմացության հիմնարար բաղադրիչներից է և դրա ուսուցումը իրավամբ կազմում է օտար լեզվի դասավանդման հենասյուներից մեկը: Հաղթահարման տեսանկյունից դիտարկելիս, խոսքի ընկալումը, լինելով որոշիչ գործոն հաղորդակցության գործընթացում, միաժամանակ լեզվական չորս հմտություններից (խոսել, լսել, գրել, կարդալ) ամենադժվարն է: Լեզվի իմացության իրական մակարդակը ակնհայտորեն պարզ է դառնում միայն լեզվակրի հետ անբռնազբոս, ոչ նախօրոք ծրագրված գրույցի ժամանակ: Թե հաղորդակցության ժամանակ ինչպիսի կարևորություն է ներկայացնում բանավոր խոսքի ընկալումը կարելի է դատել հետևյալ պարզ փաստից: Գիտնականները հաշվարկել են, որ մեծահասակներն իրենց ժամանակի մոտ 70%-ը ծախսում են հաղորդակցության վրա, որից մոտ 45% -ը բաժին է ընկնում լսելուն: Երբ այն համեմատում ենք խոսելու 30%-ի, կարդալու 16%-ի և գրելու 9%-ի հետ (Adler, R., Rosenfield, L. and R. Proctor. 2012), ապա պարզ է դառնում, որ մեծ բաժինը լսելու գործընթացինն է՝ այսինքն՝ բանավոր խոսքի ընկալմանը: Հստակորեն կարող ենք ասել, որ այս գործոնը արտացոլված է օտար լեզվի ցանկացած միջազգային ճանաչում վայելող բնույթի կառուցվածքում և այլն: Շարադրված դիտարկումների հաշվառմամբ կարող ենք փաստել, որ հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում անգլերենի ուսուցման պրոցեսում սովորողների բանավոր խոսքի զարգացումն ունի կարևոր գործնական նշանակություն, քանի որ հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում է դրվում սովորողների անգլերեն լեզվով հաղորդակցման հիմքը: Անգլերենի դասավանդման արդի մեթոդիկայի կարևորագույն խնդիրներից մեկը բանավոր խոսքի տիրապետումն է: Դա շատ բնական է և հասկանալի, որովհետև լեզու ասելով՝ մենք նախ և առաջ հասկանում ենք բանավոր խոսք, որի գերազանց, հասարակական դերն անվիճելի է: Սակայն այս միտքը չպետք է աղավաղել՝ վերածելով անգլերենի ուսուցումը սոսի մեթոդական հարց ու պատասխանի, բանավոր խոսքի մակերեսային և միակողմանի տիրապետմանը: Այն ուսուցանվում է բազմակողմանիորեն, թե տեսական և թե գործնական տեսանկյուններով:

Հետազոտության նպատակը .

Սույն հետազոտության նպատակն է ներկայացնել և ուսումնասիրել անգլերենի դասավանդման ընթացքում բանավոր խոսքի զարգացման առանձնահատկությունները, ինչպես նաև վերհանել բնարկվող ոլորտում առկա խնդիրները:

Հետազոտության խնդիրները .

Սույն հետազոտության խնդիրներն են՝ ներկայացնել բանավոր խոսքի զարգացման առանձնահատկությունները, ուսումնասիրել բանավոր խոսքի դասավանդման առանձնահատկությունները, ուսուցչի և սովորողի խոսքին ներկայացվող պահանջները, բնարկել անգլերեն լեզվով հաղորդակցման և բանավոր խոսքի զարգացման առանձնահատկությունները: Անգլերենի բանավոր խոսքի ձևավորումը համակարգված և աստիճանական աշխատանք է պահանջում: Դպրոցում հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել բանավոր խոսքի ունակությունների զարգացմանը, որը սերտորեն կապված է ընթերցանության տեխնիկայի հետ և պետք է ընթանա վերջինիս զուգահեռ: Քանի որ աշակերտը միայն ուսուցչից է լսում անգլերենով հնչող խոսքը, ուստի դասը պետք է վարել միայն անգլերեն լեզվով: Սա բանավոր խոսքի

ուսուցման առաջին պայմանն է: Առաջին անգամ լսելով օտար լեզուն, աշակերտը միշտ ձգտում է կարդացած և լսած բոլոր նախադասություններն ու բառերը թարգմանել մայրենի լեզվով: Ուստի մեր նպատակն է օտար լեզուն դասավանդել այնպես, որ սովորողներն աստիճանաբար ազատվեն մայրենի լեզվի շարժառիթ ազդեցությունից:

Հետազոտության մեթոդները .

Սույն հետազոտության ընթացքում կիրառել ենք հետևյալ մեթոդները՝ դասալսում, մասնագիտական գրականության ուսումնասիրություն, դպրոցական առաջավոր փորձի ուսումնասիրություն, դասալսանների և ծրագրերի ուսումնասիրություն և այլն:

Աշխատանքի կառուցվածքը .

Սույն աշխատանքը կազմված է ներածությունից, հիմնական նյութից, եզրակացությունից և գրականության ցանկից:

ԲԱՆԱՎՈՐ ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

Հանրակրթության առարկայական չափորոշիչների և ծրագրերի բարեփոխման շրջանակներում «Օտար լեզուներ» բնագավառը ներկայանում է մի շարք լեզուներով, որոնցից առնվազն երկուսի ուսուցումը պարտադիր պահանջ է: Օտար լեզուներով հաղորդակցությունը օգնում է աշակերտին հանաչել աշխարհը և այլ մշակույթներ, իր մշակույթը ներկայացնել այլ լեզուներով, հանդես գալ որպես ստեղծագործ և ֆինական մտածողությամբ օժտված անհատ, համագործակցել անձնական, խմբային, համայնֆային և հասարակական հնչեղության հարցերի լուծման նպատակով: Օտար լեզուների դասավանդման նպատակն է ձևավորել տարբեր լեզուների տիրապետող անձ, որն ունակ է հաղորդակցվել և գործել ժամանակակից բազմալեզու և բազմամշակույթ աշխարհում: Օտար լեզուների դասավանդման խնդիրները նպատակին հասնելու ուղիներն են՝

• լեզվական գիտելիքների փոխանցում և ձևավորում,

- յուրացված լեզվական գիտելիքների կիրառման և հաղորդակցման հմտությունների և կարողունակությունների ձևավորում,

- ուսումնառողների համար օտար լեզվով հաղորդակցվելու համար նպաստավոր միջավայրի ստեղծում,

- ֆինադատական մտածողության, հետազոտականության և հիմնավորված դատողունակության զարգացում,

- ինֆնուորույն ուսումնառության և ինֆնագարգացման կարողությունների խթանում,

- միջմշակութային իրազեկության և բազմազանության նկատմամբ հարգալից վերաբերմունքի խթանում,

- ուսումնառողների նորարարական, ստեղծարար և համագործակցային կարողությունների զարգացում:

Վերագրյալի հիման վրա կարող ենք նշել, որ անգլերեն լեզվի բանավոր խոսքի զարգացման հմտությունների զարգացման բուն գործընթացին անցնելուց առաջ անհրաժեշտ է սովորողի համար հստակեցնել մի շարք դրույթներ և նրա մոտ ձևավորել որոշակի տրամադրվածություն և վերաբերմունք: Առաջինը պետք է գիտակցի լսելու, բանավոր խոսքի ընկալման հույժ կարևորությունը, հասկանա, որ լսելը լեզվի իմացության հիմնարար հմտություններից է՝ առանց որի ո՛չ ֆերականական գիտելիքները և ո՛չ բառապաշարը հնարավոր չէ փոխարկել կենդանի հաղորդակցության: Նա պետք է հասկանա, թե իր առջև ծառացած ներկայիս ու երկարաժամկետ նպատակների համայնապատկերում (ուսումնական գործընթաց, աշխատանքային հեռանկարներ և այլն) ինչ տեղ է գրավում լսելու հմտություններին տիրապետելը, հնարավորինս հստակ պատկերացնի, թե հատկապես ո՛ր խոսքը հասկանալու անմիջական կարիքն ունի նա (առօրյա զրույց, գործնական հաղորդակցություն, ելույթ և այլն): Առաջինի հետ պետք է ֆնարկել արդյո՞ք հնարավոր է խոսքի այդ տեսակի ընկալումը դիտարկել ընդհանուր խոսքի ընկալման շրջանակներից դուրս, որը գործնականում միայն մասամբ է լուծելի խնդիր: Որպեսզի սովորողն ավելի հեշտ կողմնորոշվի, նրան նախօրոք պետք է ծանոթացնել, թե ըստ ուսումնական ծրագրի իբրև վերջնական նպատակ նա ինչպիսի խոսք պետք է ունակ լինի լսել-հասկանալ. առօրյա խոսք, նորությունների հեռահաղորդումներ, զրույց, ելույթ և այլն: Առաջինի պետք է բացատրել, որ բանավոր խոսքի ընկալումը ոչ թե օժանդակ, երկրորդական հմտություն է, որին կարելի է հասնել երբեմն-երբեմն մի քիչ ժամանակ տրամադրելով, այլ մի հիմնարար հմտություն, որին տիրապետելը աշխատատար և ժամանակատար գործ է և պահանջում է նվիրվածություն ու համբերություն: Առաջինը պետք է գիտակցի, որ միջավայրից դուրս օտար լեզու սովորելիս բանավոր խոսքի ըմբռնման հմտությունների մշակումը ջանք և կենտրոնացում է պահանջում: Խնդիրը ֆնարկելիս սովորողի համար պետք է հստակորեն տարբերակել, թե խոսքն ըմբռնելու հմտությունը զարգացնելիս ինչ տեղ ունեն լսել-ունկնդրելը և սոսկ լսելը՝ հաճախ հպանցիկ: Եթե լսելը գուտ ֆիզիկական ունակություն է, մարդու հինգ զգայարաններից մեկը, ապա լսել-ունկնդրելը հմտություն է, որը պահանջում է ուշադրության որոշակի նպատակային կենտրոնացում: Այն անմիջականորեն կապված է մարդու անցած փորձի ու փորձառության, գիտելիքների, նախատրամադրվածության, զգացմունքային կերտվածքի, ինչպես նաև՝ արտաքին ուղեկցող նպաստավոր կամ խանգարող գործոնների առկայության հետ: Հետևաբար, լսելու ունակությունը զարգացնելու համար անհրաժեշտ է բարելավել ուշադրության որակը: Բոլոր սովորողները չեն, որ սովոր են արդյունավետ կերպով կենտրոնացնել իրենց ուշադրությունը: Վարժանքների միջոցով՝ ուշադիր լսելու կարևոր ժամանակահատվածներն աստիճանաբար երկարացնելով, կարելի է հասնել ավելի

գործուն կենտրոնացման: Վերը նշվեց, որ լսելիս գործի է դրվում անձի փորձառությունը և գիտելիքները: Որքան ավելի բազմակողմանի են դրանք, այնքան ավելի արդյունավետ է ուժադիր լսելու գործընթացը, որովհետև անհատն ավելի հեշտությամբ է կարողանում լսած տեղեկատվությունը համապատասխանաբար ըմբռնել: Մյուս կողմից կարող են առկա լինել ուժադրության կենտրոնացմանը խանգարող գործոններ, ինչպես օրինակ շրջապատի աղմուկը, խոսքի հստակության ոչ բավարար որակը, ոչ բարենպաստ շրջապատը: Ցանկալի է ուսուցման ժամանակ խանգարող հանգամանքների ծավալը հասցնել նվազագույնի: Ստացված արդյունքի տեսակետից շատ կարևոր է աշակերտի մոտ առկա զգացմունքային ֆոնը, որի վրա դասավանդողը հատուկ ուժադրություն պետք է դարձնի: Հաճախ սովորողն իր լսածը հասկանալու նախկին անհաջող փորձից ելնելով դասարան է մտնում արդեն իսկ բացասական նախատրամադրվածությամբ և որոշակիորեն վնաս, որ օտար լեզվով խոսքը հասկանալն իր ուժերից վեր է: Այս իրադրությունը հատկապես բնորոշ է անբավարար փորձ ունեցող սովորողներին: Անպայման պետք է հաղթահարվի նման բացասական, պարտվողական դիրքորոշումը: Հակառակ դեպքում առաջընթացն անհնար կլինի: Այդ նպատակով, առաջին հերթին պետք է պարզել, թե ինչպիսի փորձառությունից է բխում սովորողի մերժողական, ոչ համագործակցային վերաբերմունքը: Նախապատմությունը սովորաբար կապված է լինում այն փորձառության հետ, երբ նախկին դասավանդողներն առանց մանրակրկիտ կերպով սովորեցնելու ուսումնասիրվող օտար լեզվով հնչող խոսքի առանձնահատկությունները միանգամից սովորողից պահանջել են հասկանալ նրա համար միանգամայն անհասկանալի խոսքը և կատարել սովորողի կարողություններից վեր հանձնարարություններ: Նման մոտեցումը հիմնականում հանգեցնում է ձախողման, որի ամենավատ հետևանքը սեփական ուժերի նկատմամբ ուսանողի հավատի կորուստն է: Այն վերականգնելու և դրական տրամադրվածություն ստեղծելու նպատակով պետք է խնդրի նկատմամբ կիրառել աստիճանական բարդացման մարտավարություն և սովորողին վարել՝ ուղեկցել այդ ճանապարհով, որովհետև միայնակ նա գործնականում ի վիճակի չէ լինելու հաղթահարել այն: Աստիճանական, քայլ առ քայլ աշխատանքով հնարավոր է հաղթահարել հնչող նյութի ընկալման հանդեպ սովորողի սկզբնապես կուտակված վախը, գայլալորը կամ հուսահատությունը: Ուստի աշխատանքները ծրագրելիս անհրաժեշտ է առաջնորդվել այն դրույթով, որ ունկնդրվող նյութի մակարդակը պետք է համապատասխանի սովորողի հիմքային գիտելիքներին: Մյուս կողմից նյութը պետք է հետաքրքիր և համահունչ լինի նրա ներկայիս հետաքրքրություններին՝ առաջացնելով հետաքրքրվածություն:

Մենք առանձնացրել ենք այս ասպեկտը ոչ իբրև առանձին աշխատանքային փուլ, այլ ընդգծելու համար դրա կարևորությունը: Հնչած խոսքի վերարտադրությունը բնորոշված ընդհանուր աշխատանքային կտավի հյուսվածքներից մեկն է: Երբ սովորողը հնչած խոսքը կրկնում է հատված առ հատված, բառ առ բառ, բառախումբ առ բառախումբ, նախադասություն առ նախադասություն՝ այնուհետև դրանք միմյանց կապակցելով, նա. ա) լավագույնս հասկանում է, թե ինչպես է արտասանվում այս կամ այն հնչյունը, բառը, կառույցը և ինչպես է իրականացնում բանավոր խոսքի հոսքը, բ) միևնույն տեղեկատվությունը սեփական ձայնային ապարատի միջոցով լսելով ապահովում է խոսքի առավելագույն ընկալունակությունը, գ) սովորում է ինքնուրույն ճիշտ արտասանել խոսվածքը՝ այն համեմատության մեջ դնելով բնօրինակի հետ, դ) շտկում է արտասանական սխալները, ե) հաղթահարում է օտար լեզվով խոսելու հանդեպ ունեցած վախը, զ) ապրում է սեփական խոսքը վայելելու հաճույքը: Տվյալ աշխատանքը սոսկ կրկնում է բնական միջավայրում օտար լեզու սովորելու պրոցեսը, որն է նմանակելով կրկնությունը՝ լինի դա երեխա, թե՛ մեծահասակ: Դարեր շարունակ մարդիկ առանց գրի ու համակարգչի, օտար լեզու են սովորել՝ հենց բնօրինակին կրկնել՝ նմանակելով:

Բանավոր խոսքի զարգացումը պետք է սկսել հենց երրորդ դասարանից: Երրորդ դասարանում անգլերենի առաջին դասերը ծրագրով հատկացված են բանավոր խոսքին: Այս դասաժամերի ընթացքում բանավոր խոսքը պետք է գերակշռի: Այն մենք սկսում ենք ոչ թե բառերով, այլ՝ նախադասություններով:

Անգլերենի ուսուցման հիմնական նպատակը սովորողների բանավոր խոսքի ունակությունների և հմտությունների զարգացումն է, այսինքն՝ ուրիշի խոսքը հասկանալու և իր մտքերն արտահայտելու ունակության մշակումը։ Ուստի, ինչպե՞ս առավելագույն չափով բարձրացնել դասի արդյունավետությունը՝ գործնական արդյունքների հասնելու համար։ Ինչպե՞ս պահպանել և ուժեղացնել սովորողների հետաքրքրությունը օտար լեզվի ուսուցման հանդեպ։ Ինչպե՞ս հասնել ուսումնական պրոցեսի ակտիվացմանը։ Ակտիվացումն ինքնին չի համարվում ինչ՝որ նոր բան, սակայն օտար լեզվի համար այս խնդիրն ունի առանձնահատուկ նշանակություն։ Հայտնի է, որ առարկայի նկատմամբ հետաքրքրասիրությունը նպաստում է ուսուցման արդյունավետությանը։ Այս նպատակով էլ ես ձգտում եմ անգլերենի նկատմամբ սովորողների մոտ սեր և հետաքրքրություն առաջացնել երրորդ դասարանում՝ հենց առաջին դասից, և այս բանը զարգացնել ու պահպանել նաև հետագա տարիներին՝ տարբեր միջոցներով, հետաքրքիր նյութերի ընտրությամբ։ Ուսումնական առաջին ամսվա ընթացքում երրորդ դասարանցիների դասերին հրավիրում եմ 2-3 բարձր դասարանցիների, որպեսզի նրանք ընթերցեն ցանկացած տեքստ, երգեն երգեր, որոնք սովորել են նախորդ տարիների ընթացքում, արտասանեն բանաստեղծություններ, նկարագրեն նկարներ, մասնակցեն երկխոսությանը։ Այսպիսով, երրորդ դասարանցիները տեսնում են կոնկրետ արդյունքներ, որոնց կարելի է հասնել միայն ջանադիր, ակտիվ աշխատանքով։

Բանավոր խոսքը բաղկացած է երկու օղակներից՝ ունկնդրումից և խոսելուց։ Ունկնդրումը (լսելով հասկանալը) խոսելու հետ միասին կազմում է խոսքի բաղկացուցիչ մասը։ Միայն խոսելը դեռ չի նշանակում բանավոր խոսքի յուրացում։ Ունկնդրումն ու խոսելը սերտորեն կապված են միմյանց, նպաստում են մեկը մյուսի զարգացմանը։ Եթե խոսելը հանդիսանում է ռեպրոդուկտիվ, այսինքն՝ վերարտադրական գործունեություն, ապա ունկնդրումը՝ ռեցեպտիվ, այսինքն՝ ընկալական գործունեություն։ Չնայած ունկնդրումն արտաքինից թվում է պասիվ գործունեություն, սակայն այն հենվում է սովորողների նախադրության վրա, որը և ակտիվ, բարդ գործընթաց է։ Հստակ հասկանալու ապահովելու համար անհրաժեշտ են բազմաթիվ վարժություններ, որոնք կզարգացնեն սովորողների լսողական և արամաբանական հիշողությունը։ Սակայն նախքան վարժություններին անցնելը, ուսուցիչը պետք է փառատեղյակ լինի այն դժվարություններին, որոնք հանդես են գալիս ունկնդրման ընթացքում։ Ունկնդրման հետ կապված դժվարությունները լինում են տարբեր բնույթի.

1. Հոգեբանական՝ կապված լսվող խոսքի ընկալման և հասկանալու ընթացքի հետ։

2. Լեզվական՝ կապված տվյալ լեզվի առանձնահատկությունների հետ, ի տարբերություն մայրենի լեզվի։

3. Կառուցվածքային՝ կապված հաղորդման բովանդակության հետ։

Հոգեբանական բնույթի վարժությունների մեջ է մտնում ընկալման անդարձելիությունը, այսինքն՝ լսելը և հասկանալը ներքին մտային գործունեություն է, այն արտաքինապես ոչ մի կերպ չի արտահայտվում։

Աշակերտը պետք է կարողանա.

1. Հստակ պատմվածքը և կազմել նրա պլանը։

2. Հստակ պատմվածքը և որոշել նրա հիմնական բովանդակությունը։

3. Հստակ տեքստը և պատասխանել ուսուցչի հարցերին։

4. Ինֆուրմայն վերնագրել լսած տեքստը։

5. Լսել տեֆսուր և համառոտակի վերնագրել այն:

6. Գտնել տեֆսուի գլխավոր միտքը:

7. Լսել տեֆսուր երկու տարբերակով, ուշադրության դարձնել երկուսի միջև եղած ընդհանուրի և տարբերությունների վրա:

Տեֆսուր լսելով հասկանալն ստուգելու համար միջոց է հանդիսանում տեֆսուի շուրջ տարվող գրույցը, որի ընթացքում ի հայտ են գալիս բովանդակության հիշտ և խորը հասկանալը, իրադարձությունների փոխադարձ կապը: Զրույցի ընթացքում երևան են գալիս տարբեր բնույթի դժվարություններ: Նման դեպքերում պետք է բացատրել, թե ինչպես ունկնդրել տեֆսուր, ինչի^օն ուշադրություն դարձնել և ինչպե^օս գտնել գլխավոր միտքը: Սովորողների մոտ անգլերենի հանդեպ ծագած հետաքրքրությունը ես մշտապես ձգտում եմ պահպանել աշխատանքի տարբեր եղանակներով ու ձևերով: Օրինակ՝ գույգերով աշխատանքը, որը կատարվում է տարբեր տեֆսուների ընթերցանությունից հետո, շղթայական աշխատանքը, որը սովորաբար նախորդում է գույգերով աշխատանքին և անցկացվում է արագ տեմպերով, երկկողմանի թարգմանությունը, նկարներով աշխատանքը: Նկարների շուրջ տարվող աշխատանքը բանավոր զարգացման համար կարելի է համարել արդյունավետ, երբ արտահայտությունները միմյանց հետ տրամաբանորեն կապված են:

Զայնագրությունների համակարգված ունկնդրումը նպաստում է խոսքային գործունեության բոլոր տեսակների զարգացմանը: Աշակերտի բանավոր խոսքը պետք է զարգացնել հիմնականում դասարանում: Չէ՞ որ նա ուրիշ ոչ մի տեղ օտար լեզվով չի խոսում, և միջավայրում կամ տանը այդ օգնությունը չի ստանում: Անգլերենի դասերին կատարում եմ բանավոր խոսքի զարգացման հետևյալ վարժությունները.

1. Մենախոսություն և երկխոսություն, առանձին նմուշների կրկնություն ուսուցչից հետո՝ անցած և նոր բառային միավորներով:

2. Տվյալ խոսքային նմուշների ընդլայնում:

3. Համանմանության միջոցով կազմել մենախոսություն և երկխոսություն:

4. Անգիր սովորել բանաստեղծություն կամ հատվածներ տեֆսուներից:

5. Կազմել երկխոսություն՝ թեմային համապատասխան:

6. Կազմել երկխոսություն՝ տվյալ իրադրությանը համապատասխան:

7. Նկարագրել նկարներ:

8. Պատասխանել հարցերին. ա) մեկը հարց տա բոլորին բ) բոլորը հարց տան մեկին գ) մեկը մյուսին հարց տան (շարքերով):

9. Հարցադրում – հարցեր տալու կարողությունը զարգացնելը նույնպես օտար լեզվի զարգացման կարևոր վարժություններից է:

10. Հաղորդում թեմայի վերաբերյալ:

Աշակերտը համադրական ընթերցանության որոշակի ժամանակահատվածում պետք է կարողանա հասկանալ տեֆսուի կամ տեֆսուի մի որևէ հատվածի բովանդակությունը և կարողանա վերարտադրել կամ պատասխանել հարցերին: Կազմակերպել գրույց տրված թեմայով: Տեֆսուր վերարտադրել կրճատումով կամ պլանի, բանալի բառերի օգնությամբ: Մեծ տեղ եմ հատկացնում հարց ու պատասխանին: Ժամանակի

ընթացքում այն վերածվում է կապակցված խոսքի: Զրույցի նպատակը պետք է լինի բանավոր խոսքի կայուն հնչույթայիններ ստեղծելով հանդերձ՝ գույքընթացաբար նպաստել տեխնիկական և ֆերականական նյութի մշակմանը:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ հարկ ենք համարում նշել, որ՝ բանավոր խոսքի զարգացման աշխատանքներին հիմնավորապես սկսում ենք անդրադառնալ տարրական դասարաններում, երբ աշխատանքներ են կատարվում աշակերտների բառապաշարի հարստացման, լեզվամտածողության, գրագիտության, տրամաբանության զարգացման, աշխարհայացքի և այլ բարոյականային որակների ձևավորման ուղղությամբ՝ ստեղծելով որոշակի կրթական մակարդակ՝ ավագ դպրոցում խոսքի զարգացման աշխատանքները շարունակելու համար: Ընդ որում՝ տարրական դասարաններում խոսքի զարգացման աշխատանքներին անդրադառնում ենք բոլոր առարկաների դասաժամերին. սովորեցնում ենք ճիշտ կազմել բանավոր և գրավոր խոսք ոչ միայն մայրենի, այլ նաև օտար լեզուներով, կատարում համեմատություններ օտար լեզվի շրջանակներում՝ նշելով տարբերություններն ու ընդհանրությունները, սովորեցնում ենք արտահայտել սեփական ապրումները, մտքերն ու զգացմունքները, գաղափար ենք տալիս շրջապատող իրականության մասին, աշակերտները սովորում են իրենց մտքերն արտահայտել և ներկայացնել տրամաբանական հաջորդականությամբ և ձեռք են բերում դատողական մտածողություն: Նրաժեստություն, Կերպարվեստ և Տեխնոլոգիա առարկաների ուսուցման ժամանակ ապահովում ենք աշակերտների գեղագիտական դաստիարակությունը, սովորեցնում ընկալել գեղեցիկը, դրականը, զարգացնում ստեղծագործական երևակայությունը, պատկերավոր մտածողությունը, երաժշտական լսողությունը, ինչը ևս օգնում է խոսել ձայնային ճիշտ ելևէջումներով, ունենալ արտահայտիչ արտասանություն և առոգանություն: Ավագ դպրոցում ևս խոսքի զարգացման աշխատանքներում կարևոր է միջառարկայական կապերի ապահովումը, քանի որ այդ տարբերակով է հնարավոր առավել լիարժեք իրականացնել աշակերտների համակողմանի ու ներդաշնակ զարգացումը, ձևավորել հասարակության լիարժեք անդամ՝ հարուստ բազմազան ու բազմակողմանի գիտելիքներով, որոնց լիարժեք յուրացման, վերլուծության ենթարկելու և սեփականը դարձնելու շնորհիվ աշակերտները կունենան սուր ու հկուն միտք, կապահովվի մտավոր զարգացման միասնություն: Քանի որ կյանքը միասնական է և անմիջականորեն պետք է կապվի բոլոր առարկաների ուսուցման հետ, ուստի բոլոր առարկաները պետք է դիտվեն մեկ ամբողջության բաղադրիչներ: 5-րդ դասարանում ուսուցման ձևը փոխվում է. տարրականից անցնելով միջին դպրոց, ապա ավագ՝ աշակերտն սկսում է ուսումնասիրել նոր առարկաներ, որոնք պահանջում են աշակերտի մտահորիզոնի ընդլայնում և մտածողության զարգացում: Ուսուցման այս փուլում աշակերտների մեջ պետք է ձևավորել սեր և հետաքրքրություն ուսուցանվող առարկայի նկատմամբ: Ավագ դպրոցում շարունակվում են աշակերտների վերացական մտածողության զարգացմանն ուղղված աշխատանքները, միայն թե կարևոր է, որ ուսումնական գործընթացը ճիշտ կազմակերպվի և միտված լինի աշակերտների ճանաչողական ունակությունների զարգացմանը: Կարևոր է նաև, որ բոլոր առարկաների ուսուցիչները հստակ պատկերացեն այն դժվարությունները, որոնց հետ աշակերտներն առնչվում են ուսուցման ընթացքում, և առաջարկեն դրանց հաղթահարման առավել արդյունավետ ուղիներ: Փորձը ցույց է տալիս, որ 5-րդ դասարանում լավ սովորողների առաջադիմությունն ընկնում է, ուսուցիչներն սկսում են բողոքել աշակերտների ազդեցիկ բառապաշարից, խոսքային դժվարություններից, սակայն այս դեպքում պետք է հաշվի առնել, որ այդ բոլոր թերություններն ու դժվարությունները կապված են աշակերտների տարիքային առանձնահատկությունների և հոգեկան տագնապների հետ, և դա է պատճառը, որ տարրականից միջին դպրոց անցումը զգալիորեն ազդում է աշակերտների առաջադիմության վրա: Այս պարագայում ուսուցանվող բոլոր առարկաների ուսուցիչները,

դպրոցի ընդհանուր պահանջներին համապատասխան, պետք է դասերը դարձնեն հետաքրքիր ու գրավիչ՝ օգտագործելով խթանման արհեստական մեթոդներ:

Հաղորդակցական կարողությունները հիմնականում զարգացնում ենք դասագրքերում ընդգրկված բնագրերի, տեխնոլոգիաների և գործնական վարժարանների հիման վրա, հետևաբար դասագրքերի նյութերը պետք է ընդգրկեն լեզվադասական և թեմատիկ բազմազանության սկզբունքով, որոնք պետք է պարունակեն աշխարհաբանական գիտելիքներ, ձևավորեն սովորողների արժեհամակարգը և աշխարհայացքը, ինչպես նաև զարգացնեն աշակերտների լեզվամտածողությունը, ինքնուրույն աշխատելու և ստեղծագործելու հմտություններն ու կարողությունները: Ավագ դպրոցում ուսաց լեզվի հիմնական բաժինների ուսուցմանը զուգահեռ յուրաքանչյուր դասաժամի պետք է ժամանակ հատկացնել կապակցված խոսքի, ռեզոնանսային և գործնական գրությունների ուսուցմանը:

Ավագ դպրոցում խոսքի զարգացման համար կարևոր նշանակություն ունեն նաև պատկերավորման միջոցների ուսուցումը և դրանց կիրառումը խոսքում: Աշակերտները պետք է կարողանան առանձնացնել դրանք և ինքնուրույն կիրառել խոսքում (տարրական դասարանում այս հմտությունների ձևավորման նախաինքնինքն արդեն դրվել են նկարագրական խոսքի ձևավորման ժամանակ): Գեղարվեստական երկի ուսուցման ընթացքում, աշակերտների ուշադրությունը հրավիրելով նկարագրական հատվածների վրա (դիմանկար, բնանկար և այլն), առաջարկում ենք դրանք վերաբերել գեղարվեստորեն՝ գրավոր կամ բանավոր: Կարողացած ստեղծագործության վերաբերյալ սեփական կարծիք հայտնելու, վերլուծելու, ասածը հիմնավորելու համար փաստեր բերելու կարողությունների ձևավորման համար պետք է պահանջել, որ աշակերտները կիրառեն գեղարվեստական արտահայտչամիջոցներ և լեզվական հնարներ: Կարելի է առաջարկել աշակերտներին պահել օրագիր, որտեղ կգրանցվեն բնագրերից ստացած տպավորությունները և դուր եկած հատվածները, գեղեցիկ ձևավորել այն: Կարելի է նաև ստեղծագործություններից դուրս գրել նկարագրական հատվածները և կիրառել դրանք իրենց խոսքում մեկ այլ երևույթի վերաբերյալ (հայրենիքի, բաղնիքի, ծննդավայրի և այլն): Աշակերտների դասողական մտածողության զարգացման, գնահատողական խոսք կառուցելու կարողության ձևավորման համար հետաքրքիր առաջադրանք կարող է լինել ուսումնական նյութի հիմնական գաղափարի արտահայտումը առած-ասացվածքների միջոցով, քանի որ դրանք ամրապնդում են ասելիքը, ունեն գաղափարական, կրթական և դաստիարակչական մեծ նշանակություն: Աշակերտներին հանձնարարում ենք բնագրի հիմնական իմաստն արտահայտել ասացվածքի միջոցով և սալ մեկնաբանություն: Աշխուժություն մտցնելու համար կարելի է երբեմն մեկնաբանել նաև հումորային տարբերակով: Ուսուցման որակը բարձրացնելու համար արդեն 10-րդ, 11-րդ դասարաններում կարելի է առաջարկել աշակերտներին, որ յուրաքանչյուր շաբաթվա վերջում ամփոփեն իրենց սովորածն ու յուրացրածը և ներկայացնեն դասարանում: Այս առաջադրանքը կատարելու համար առաջարկվում է խոսքը կազմել տարբեր ոճերով՝ գնահատելով յուրացրածի արդյունավետությունը, ֆնտրիկ, թե որքանով է կիրառելի և որտեղ կարելի է կիրառել իրենց սովորածը: Բնականաբար, արտահայտվելիս աշակերտների խոսքը պետք է կառուցվի ճշտ ու գեղեցիկ, տրամաբանված և հիմնավորված փաստերով: Ավագ դպրոցի բարձր դասարաններում կարելի է թեմայի շրջանակներում անցկացնել դաս-բանավեճ, որի արդյունքում աշակերտները ձեռք կբերեն գրագետ բանավիճելու մշակույթ, բարեկիրք պահվածք, պատշաճ և վայելուչ վարքագիծ, կսովորեն, որ բանավիճում են տվյալ թեմայի շուրջ և ոչ թե բանավիճողի հետ: Ավագ դպրոցականը արդեն միջին դասարաններում սովորել է, թե ինչպես պետք է տեղեկություն հավաքի իրեն անհրաժեշտ նյութի վերաբերյալ, դրա հիման վրա կառուցի իր խոսքը, որը պետք է ունենա իր հստակ կանոնները՝ տեղեկության հավաստիություն, անաչառ վերաբերմունք, նյութի ամբողջական ու հակիրճ ձևակերպում, պարզ ու հստակ շարադրանք: Արդեն ծանոթ լինելով խոսքի ոճերին՝ աշակերտը պետք է

կարողանա իր բանավոր և գրավոր խոսքը կառուցել տարբեր ժներով: Այս կարողությունների ձևավորումը աշակերտների մոտ կարելի է զարգացնել և՛ անհատական, և՛ խմբային տարբերակով:

Լսելու հմտությունների զարգացումը կարելի է կատարելագործել թե՛ ինֆորմայն ընտրած ու մշակած նյութերով և թե՛ պաշտոնական ուսումնական գրականություն օգտագործելու միջոցով: Այս խնդրում իրենց կարևոր տեղն ու դերն ունեն դասագրքերը: Ի տարբերություն ձեռնարկի, որը կարող է նվիրված լինել ուսուցման մեկ կամ մի փուլի ապրիլների, դասագրքերը ինֆինի ենթադրում է բազմակողմանի, օտար լեզու սովորելու համար կենսական բոլոր չորս հմտությունները համամասնորեն ընդգրկող նյութերի և առաջադրանքների առկայություն: Ընդ որում, անհրաժեշտ է ընտրել կամ հեղինակել այնպիսի դասագրքեր, որտեղ լսել – ունկնդրելու հմտությունների զարգացման հետ կապված առաջադրանքները նույնչափ կարևոր, կենտրոնական, այլ ոչ՝ օժանդակ տեղ են զբաղում մյուս հմտությունների հետ գուցա հեռ, և իրենց կառույցով ու բովանդակությամբ ներդաշնակորեն համահյուսված են տվյալ դասի թեմային, ընթերցանության տեխնիկին, գրավոր առաջադրանքներին կամ այլ նմանատիպ հանձնարարություններին: Այսինքն, գերադասելի է այն դասագրքերը, որտեղ լսելու նյութը դրա օրգանական բաղադրամասն է կազմում՝ դասի հյուսվածքին ինտեգրված բազմաթիվ առաջադրանքներով, այլ ոչ թե հանդիսանում է սոսի դասի հեռավոր մի կցորդ: Նման դասագրքերը սովորաբար ունենում են նաև իրենց բարձրակ ծայնագրությունները:

Ունկնդրելու նյութի առատ աղբյուր են նաև համացանցն ու հեռուստատեսությունը: Եթե լսարանները, որտեղ իրականացվում է օտար լեզվի ուսուցումը բարեբախտաբար հագեցված են տեխնիկական միջոցներով՝ ինտերնետ, համակարգիչներ, հեռուստացույց, ապա դրանք, իբրև հնչող խոսքի աղբյուր, լսարանում օգտագործելն իր լավագույն արդյունքն է տալիս: Հակառակ դեպքում, այդ միջոցների հետ կապված առաջադրանքները անհրաժեշտ է տեղավորել տնային հանձնարարությունների բաժին:

Պաշտոնական ուսումնական ծրագրերում լսելու հմտությունների զարգացմանն ուղղված աշխատանքներն իրենց պատշաճ տեղն են զբաղում: Լսելու առաջադրանքներն ընդգրկված են նաև ընթացիկ և ավարտական ֆնությունների կազմում որպես պարտադիր բաղադրիչ: Իբրև առաջին խնդիր մնում է ընթացիկ դասավանդման ժամանակ լսել – ունկնդրելու հմտությունների զարգացմանն ուղղված աշխատանքներն ավելի կարևորել, դրանց ավելի շատ ժամանակ տրամադրել դասարանում, ընթացիկ ստուգումներ և թեստեր կազմակերպել, որովհետև առանց լավ զարգացած լսել – ըմբռնելու հմտությունների աշակերտներն ի վիճակի չեն լինելու իրականություն դարձնել օտար լեզու սովորելու նրանց ամենակարևոր նպատակը՝ օտար լեզվով հաջողությամբ և արդյունավետ հաղորդակցվելը:

Ինչպիսի՞ն պետք է լինի ուսուցչի խոսքը. Մանկավարժի խոսքը երեխաների խոսքի զարգացման հիմնական աղբյուրն է: Մանկավարժի խոսքի մշակույթին ներկայացվող պահանջները.

«Բառը սրտին ամենաբարակ հայումն է, խոսքը կարող է սպանել կամ վերակենդանացնել, վիրավորել, սերմանել շփոթություն ու անհույսություն: Փարատե՛ք կասկածները և ընկղմե՛ք հուսահատության մեջ, ժպիտ ստեղծե՛ք և անհավատություն սերմանե՛ք: Ոգեռնչե՛ք աշխատել և թմրեցնել հոգու ուժը: (Վ.Ա.Սուխոմլինսկի)

Ժամանակակից մանկավարժի մասնագիտական կարողությունների կարևորագույն տարրը բանավոր խոսքն է, որը ծառայում է որպես մանկավարժական գործունեության միջոց:

Ուսուցիչը, անշուշտ, պետք է գերազանց խոսք ունենա: Ի վերջո, երեխան պետք է սովորի նիշտ խոսել, արտահայտել իր մտքերը և հետագայում սովորի գրել իրենց գրավոր ներկայացման համար:

Երեխաների խոսքի մեակույթի ձևավորման ելակետը հենց մանկավարժի խոսքն է: Մ.Ա. Ռիբնիկովան շեշտում է. «Ինքը՝ ուսուցիչը, նրա խոսքի ձևը, արտահայտիչ խոսքը, պատմությունը, պոեզիայի ընթերցանությունը՝ այս ամենը մշտական օրինակ է ուսանողների համար»:

Ուստի օրինակելի խոսքի նկատմամբ ուշադրությունը, որը պետք է լինի ուսուցչի խոսքը, կօգնի ձևավորել երեխայի լեզվական հաշակը, ֆնտազիայական վերաբերմունքը սեփական բանավոր խոսքի նկատմամբ, այն բարելավելու անհրաժեշտությունը և կօգնի նրան գիտակցել խոսքի վարժագծի հիմնական կանոնները:

Նոյնիսկ Յա. Ա. Կոմենիուսը կարծում էր, որ ուսուցիչը պետք է տիրապետի բառին այնքան, որ այն ապահովի սովորողների լիարժեք ուշադրությունը: Ուսուցչի լեզուն, նրա կարծիքով, պետք է լինի հեզգրիտ և պարզ, արտահայտիչ, վառ և գրավիչ ուսանողների համար:

Ուսուցիչը ոչ միայն պետք է իր խոսքով ազդի երեխայի վրա՝ կազմակերպելով նրա նպատակահարմար վարքը, այլև կարողանա փոխել այդ վարքը՝ կախված սոցիալական տարբեր իրավիճակներից: Ուսուցչի խոսքը ոչ միայն պետք է աշակերտներին ներառի գիտելիքի գիտակցված ստեղծագործական յուրացման կենդանի գործընթացում, այլև առաջացնի նրանց փոխադարձ կարեկցանք: Ուսուցչի համար այս գործընթացում ամենակարևորը ոչ այնքան բուն տեղեկատվության փոխանցման ակտն է, որքան լսարանի կողմից դրա գնահատումը, այսինքն՝ խոսքի արտահայտության ազդեցության աստիճանը:

Մարդկային խոսքի մեակույթին միշտ մեծ ուշադրություն է դարձվել: Սա պատահական չէ: Քանի որ դա վկայում է նրա էությունից, ինտելեկտի, էթիկայի, դաստիարակության մասին: Խոսքի մեակույթի տիրապետումը հաջողություն է հասարակության մեջ, հեղինակություն, հեռանկար, առաջխաղացում աշխատանքում: Իսկ ով, եթե ոչ ուսուցիչը, պարտավոր է տիրապետել խոսքի մեակույթին:

Ուսուցչի մասնագիտության առանձնահատկությունը այլ մարդկանց հետ մշտական ակտիվ շփման մեջ է: Ուսուցչի աշխատանքն ուղղված է աշակերտի անհատականության ձևավորմանը, վարժագծի որոշակի կանոնների մշակմանը և մտավոր զարգացմանը: Ուստի նա պետք է բարձր մակարդակի խոսքի մեակույթ ունենա:

Խոսքի մեջ ուսուցիչն արտահայտում է իր ամբողջ էսը՝ հոգին, ինտելեկտը, հույզերը, կամքը, բնավորությունը, խառնվածքը, բանասիրական կարողությունները, վերաբերմունքը աշակերտների և առարկայի նկատմամբ: Սովորողները ուսուցչի խոսքում որսում են առաջին հերթին վերաբերմունքն ու հույզերը: Ուսուցչի հիշատակ, զգացմունքային, հաղորդակցական և նպատակահարմար խոսքը թույլ է տալիս արդյունավետորեն ազդել երեխայի մտքի և զգացմունքների վրա, դաստիարակել ներդաշնակ անհատականություն: Ուսուցչի և աշակերտի բանավոր հաղորդակցության ձևերից կարևոր են նաև դասարանում հունորի, կատակի տարրերը:

Վերը նշված բոլորը վկայում են այն մասին, որ առանց ուսուցչի խոսքի բարձր մեակույթի, առանց խոսքի էթիկետի նորմերի պահպանման, չի լինի կուլտուրական կրթված աշակերտ: Աշակերտների կողմից նյութի հիշատակ ընկալման գործընթացը կախված է ուսուցչի խոսքի կատարելությունից, ուն համար արտասանության հստակությունը մասնագիտական անհրաժեշտություն է, որը նպաստում է սովորողների կողմից ուսուցչի խոսքի հիշատակ ընկալմանը:

Իր աշխատանքի ընթացքում ուսուցիչը պետք է դասարանում իրականացնի որոշակի պահանջներ, որոնք հակիրճ կարելի է ձևակերպել հետևյալ կերպ.

ա) հետևե՛ք ձեր խոսքին՝ խուսափելով գրական լեզվի նորմերի խախտումներից. ուսուցչի խոսքը մոդել է աշակերտների համար:

բ) ուշադիր վերահսկել աշակերտների խոսքը՝ հասնելով դրա տրամաբանությանը, համահունչ լինելուն, գրական ճիշտությանը.

գ) աշակերտներից պահանջե՛ք լրացնել, հստակ, մանրամասն պատասխաններ ապացույցներով.

դ) բացատրե՛ք ուսումնական նյութի բացատրության մեջ հանդիպող բոլոր նոր բառերի իմաստը, արտասանությունը և ուղղագրությունը:

Կրթական աշխատանքի արդյունավետությունը մեծապես կախված է մանկավարժի կրթական մշակույթի մակարդակից: Ցանկացած առարկայի ուսուցչի համար հատկապես կարևոր է համահունչ էլույթ ունենալը, քանի որ ուսումնական նյութը բացատրելու արդյունավետ մեթոդներից մեկը ուսուցչի համահունչ պատմությունն է:

Ճիշտ, հեզգրիտ և մաքուր խոսքը խոսքի մշակույթի միայն առաջին փուլն է: Ուսուցչի համար խոսքի միայն այս պահանջների պահպանումը բավարար չէ: Նրա խոսքը պետք է լինի նաև ռեակտիվ առումով համապատասխան, համապատասխանի հայտարարության բովանդակությանը, պայմաններին և նպատակներին: Պակաս կարևոր չէ խոսքի տեխնիկան: Խոսքի տեխնիկայի տիրապետելը նշանակում է հասնել ինտոնացիոն շարժունակության և արտահայտչականության, փափուկ, ազատ, հստակ ձայնի. կարողանալ օգտագործել տեմբրի նրբերանգները:

Ավարտելով խոսքի մշակույթի մասին գրույցը, եկե՛ք ամփոփենք որոշ արդյունքներ և սահմանենք ուսուցչի խոսքի մշակույթի բարելավման հետ կապված հեռանկարները:

Խոսքի մշակույթը բարդ բազմաչափ հասկացություն է, որի բովանդակությունն արտացոլում է լեզվի և խոսքի, խոսքի և մտածողության, խոսքի և գիտակցության, խոսքի և իրականության հարաբերությունները: Այս հարաբերությունների բնույթն ապահովում է դաստիարակի և սովորողի միջև հաղորդակցության հաղորդակցական գործընթացը, որի էությունը մտքերի, գգացմունքների, փորձի, տրամադրությունների փոխանակումն է: Կարևոր է նաև հիշել, որ լեզվի, տարբեր միջոցների օգնությամբ դաստիարակը հաղորդակցության ընթացքում ձևավորում և ձևակերպում է այն մտքերը, որոնք ընկած են այս կամ այն հայտարարության հիմքում:

Ուսուցչի խոսքի մշակույթը սովորողների հետ հաղորդակցվելու մշակույթն է: Ուսուցիչը պետք է ոչ միայն իր խոսքով ազդի աշակերտի վրա՝ կազմակերպելով նրա նպատակահարմար պահվածքը, այլև կարողանա փոխել այդ վարքը՝ կախված սոցիալական տարբեր իրավիճակներից: Ուսուցչի խոսքը ոչ միայն պետք է ուսանողներին ներառի գիտելիքի գիտակցված ստեղծագործական յուրացման կենդանի գործընթացում, այլև առաջացնի նրանց փոխադարձ կարեկցանք: Ռուսաց լեզուն վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում ենթարկվել է բազմաթիվ ոչ լավագույն փոփոխությունների: Մեր օրերի արդի խնդիրը խոսքի ընդհանուր մշակույթի ցածր մակարդակն է, բառարանի աղքատությունը, միտք արտահայտելու անկարողությունը: Ներկայումս հայտնի է «Խոսքը մարդու այցեքարտն է» ասացվածքը: Թե որքան զրազեղ է մարդը արտահայտվում, կախված է նրա հաջողություններից ոչ միայն առօրյա հաղորդակցության, այլև մասնագիտական գործունեության մեջ: Այս հայտարարությունը հատկապես արդիական է նախադպրոցական տարիքի երեխաների հետ աշխատող ուսուցչի խոսքի առնչությամբ:

Յուրաքանչյուր տարիքային խմբի երեխաներն իրենց ուսուցչի հետ շփվում են տարբեր աշխատանքներում՝ կենցաղային և աշխատանքային, կրթական: Ուսուցիչը երեխաների հետ խաղեր է կազմակերպում, բոլոր դասարաններում գրուցում նրանց հետ, երեխաներին ծանոթացնում արվեստի գործերի հեղինակների խոսքին՝ կարդալիս և այլն: Հետևաբար, խոսքի միջավայրի զարգացող ներուժն ամբողջությամբ կախված է դաստիարակի խոսքի որակից: Մանկապարտեզի դաստիարակի համար օրինակելի խոսքի վարպետությունը նրա մասնագիտական պատրաստվածության ցուցանիշն է: Նա պարտավոր է իր մեջ զարգացնել խոսքի այդ հմտությունների կատարյալ տիրապետումը, որոնք հետո կփոխանցի իր երեխաներին:

Ուսուցչի խոսքի պահանջները

Ճիշտ– խոսքի համապատասխանությունը լեզվական նորմերին. Երեխաների հետ շփվելիս մանկավարժը օգտագործում է անգլերեն լեզվի հիմնական նորմերը՝ օրթոպիկ նորմեր (գրական արտասանության կանոններ), ինչպես նաև բառերի ձևավորման և փոփոխության նորմեր:

Ճշգրտություն– խոսքի իմաստային բովանդակության և դրա հիմքում ընկած տեղեկատվության համապատասխանությունը. Դաստիարակը պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնի խոսքի իմաստային (իմաստային) կողմին, քանի որ. սա նպաստում է երեխաների խոսքի օգտագործման հմտությունների ձևավորմանը:

Տրամաբանություն– արտահայտություն խոսքի բաղադրիչների իմաստային կապերի և մտքի մասերի և բաղադրիչների միջև փոխհարաբերությունների մեջ. Երեխաների հետ շփվելիս մանկավարժը հաշվի է առնում, որ նախադրյալական տարիքում գաղափարներ են դրվում համահունչ հայտարարության կառուցվածքային բաղադրիչների մասին, ձևավորվում են ներտեխտային հաղորդակցման տարբեր մեթոդներ օգտագործելու հմտություններ:

Արտահայտչականություն– խոսքի առանձնահատկություն, որը գրավում է ուշադրությունը և ստեղծում է մոտեցիկ կարեկցանքի մթնոլորտ: Ուսուցչի խոսքի արտահայտչականությունը երեխայի վրա ազդելու հզոր գործիք է: Մանկավարժը, ով տիրապետում է խոսքի արտահայտչական տարբեր միջոցներին (ինտոնացիա, խոսքի տեմպ, ուժ, ձայնի բարձրություն և այլն), նպաստում է ոչ միայն երեխայի խոսքի արտահայտչականության կամայականության ձևավորմանը, այլև ավելի ամբողջական ըմբռնմանը. չափահասի խոսքի բովանդակության, գրույցի առարկայի նկատմամբ իր վերաբերմունքն արտահայտելու ունակության ձևավորմանը:

Հարստություն– տեղեկատվությունը օգտին ալ կերպով արտահայտելու համար բոլոր լեզվական միավորներն օգտագործելու ունակությունը: Դաստիարակի հարուստ լեզուիկոնը նպաստում է երեխայի բառապաշարի ընդլայնմանը, օգնում է ձևավորել նրա հմտությունները բառերի օգտագործման ճշգրտության, արտահայտչականության և խոսքի փոխաբերականության մեջ, քանի որ երեխայի բառապաշարի հիմքերը ձևավորվում են նախադրյալական տարիքում:

Համապատասխանություն– խոսքում միավորների օգտագործումը, որոնք համապատասխանում են հաղորդակցության իրավիճակին և պայմաններին. Ուսուցչի խոսքի տեղին լինելը նախ և առաջ ենթադրում է ռիզիկոսի գագանի տիրապետում: Վերադառնալ պահանջները պետք է լինեն ուսուցչի կողմից ոչ խոսքային հաղորդակցման միջոցների հիշ օգտագործումը, նրա հմտությունը ոչ միայն խոսել երեխայի հետ, այլև լսել նրան:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով, երեխաների խոսքի մշակույթի ձևավորման ելակետը հենց մանկավարժի խոսքն է: Ուսուի ուսուցիչը, անշուշտ, պետք է գերազանց խոսք ունենա: Ի վերջո, երեխան պետք է սովորի հիշտ խոսել, արտահայտել իր մտքերը և սովորի գրել իրենց գրավոր ներկայացման համար: Օտար լեզվով հաղորդակցվելու կարողությունը օգնում է աշակերտին հաջողությունների հասնել ոչ միայն ուսման մեջ, այլև հետագայում՝ կյանքի և աշխատանքային տարբեր իրադրություններում: Ուսուի անհրաժեշտ է մեծ

պատասխանատվությամբ վերաբերվել բանավոր խոսքի դասավանդմանը և աշակերտների համար ստեղծել կենդանի, աշխույժ գրույցի տրամադրող իրավիճակներ, որոնք կապահովեն ակտիվ և հետաքրքիր դաս։ Որպեսզի աշակերտներն առավելագույն օգուտ ստանան դասից և ավելի ազատ հաղորդակցվեն միմյանց հետ, անհրաժեշտ է նրանց մեջ սերմանել դրական վերաբերմունք լեզվի նկատմամբ, նվազագույնի հասցնել նրանց վախերն ու բարդությունները և ամեն կերպ ֆաջալերել աշակերտների միջև հաղորդակցությունը։ Բանավոր խոսքի զարգացման աշխատանքները կազմակերպելու համար կան բազմաթիվ ծրագրեր ու մեթոդական ձեռնարկներ, որոնց մեջ հիմնական շեշտը դրվում է բառապաշարի հարստացման, բերականական կանոնների ուսուցման վրա, սակայն այդ ամենը բավարար չէ. առավել կարևոր է, որ մարդն օժտված լինի բարու, գեղեցիկի, մարդասիրական գաղափարներով, ունենա հարուստ ու համակողմանի զարգացած ներաշխարհ։ Դպրոցն ավարտող յուրաքանչյուր աշակերտ իր հետ պետք է տանի ուսումնառության արդյունքում ձեռք բերած փորձն ու գիտելիքները, որոնք պետք է դառնան նրա սեփականությունը, վերափոխվեն, վերածուլվեն և ձևավորեն նրա ներաշխարհը։ Դպրոցում լիարժեք կրթություն և դաստիարակություն տալու դեպքում հնարավոր է ձևավորել աշակերտի անհատականությունը, կերտել այնպիսի կերպար, որը կլինի մտածող, ստեղծագործող, կունենա բարոյականային բարձր որակներ, որոշակի սկզբունքներ, ձևավորված աշխարհայացք և արժեքամակարգ՝ դառնալով անհատականություն՝ հասարակությանը տալով այն, ինչ ձեռք է բերել ուսուցման, կրթության և դաստիարակության արդյունքում։ Ելնելով իմ փորձից՝ պետք է ասեմ, որ անգլերենի տիրապետման հաջողությունը կախված է այն բանից, թե ինչպես սովորեցնել ինքնուրույն ըմբռնել բառաբանական նյութը և այն օգտագործել բանավոր խոսքում ու ընթերցանության մեջ։ Ես կարծում եմ, որ դասի որակը մեծ մասամբ կախված է ուսուցչի ինտենսիվ աշխատանքից, ուսուցման ուսուցողական և զարգացման բնույթից։ Քանի որ բանավոր խոսքը օտար լեզուների ուսուցման կենտրոնական օղակներից մեկն է, պետք է ձգտել հասնել այն բանին, որ յուրաքանչյուր դպրոցն ավարտած, իր յուրացրած բառապաշարի սահմաններում կարողանա խոսել առօրյա հարցերի շուրջ, հասկանա ուրիշի ասածը և ուղեկցի որևէ անգլիախոս հյուրի (կամ զբոսաբեռի)։ Հաղորդակցական կարողությունները հիմնականում զարգացնում ենք դասագրքերում ընդգրկված բնագրերի, տեխսային աշխատանքների և գործնական վարժությունների հիման վրա, հետևաբար դասագրքերի նյութերը պետք է ընդգրկվեն լեզվառնական և թեմատիկ բազմազանության սկզբունքով, որոնք պետք է պարունակեն աշխարհաճանաչողական գիտելիքներ, ձևավորեն սովորողների արժեքամակարգը և աշխարհայացքը, ինչպես նաև զարգացնեն աշակերտների լեզվամտածողությունը, ինքնուրույն աշխատելու և ստեղծագործելու հմտություններն ու կարողությունները։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. «Օտար լեզու». հանրակրթական դպրոցի առարկայական չափորոշիչ և ծրագիր: Երևան:
2. ՎՊՀ-ի գիտական տեղեկագիր, պրակ Ա, Երևան, 2018, էջ 298– 306:
3. Ղույունջյան Գ. Ե., Մանկավարժություն, գիրք II, Ե., 2017, էջ 232:
4. Դյուի Զ., Դպրոցը և հասարակությունը, «Դպիր» մանկավարժական հանդես, Երևան, 2008, 88 էջ:
5. Լ. Օստրովսկայա «Եկե՛ք մտածենք դրա մասին. մեր խոսքը միշտ ու՛շտ է հնչում»: - ամսագիր 1989 թ.
6. «Մանկական հոգեբանություն» Օբուխով Ա.Ֆ., «Տրիվիա», Մոսկվա, 1995 թ.